

LISTA 1. VAD HANTERAS, OCH HUR HÅLLER MAN ORDNING PÅ DET?

Några av dessa frågor finns också med i handledningens frågelista för systemtillsyn. Här är avsikten, till skillnad från vid systemtillsynen, inte endast att få en redogörelse från företaget, utan att också direkt kontrollera förhållandena på plats. Det kan gälla såväl att granska förteckningar, varuinformationsblad och andra handlingar som att titta i kemikalieförråd, produktlager m.m.

FRÅGA	REGLER och KOMMENTAR	ANTECKNINGAR
1. I huvudsak vilka kemiska produkter används, ungefär i vilka mängder?	Allmänna uppgifter som behövs för att bedöma riskerna med verksamheten och tillsynsbehovet.	
2. Förteckning över kemiska produkter som kan innebära risker från hälso- eller miljösynpunkt (och andra kemiska ämnen och produkter) granskas. a. Finns? b. Aktuell?	För verksamhet som är tillstånds- eller anmälningspliktig enligt MB är det enligt F om egenkontroll (SFS 1998:901) obligatoriskt med en sådan förteckning. Ett liknande krav gäller enligt arbetsmiljölagstiftningen som kräver att en förteckning över farliga ämnen, samt varuinformationsblad, ska finnas, då inte kopplat till någon anmälnings- eller tillståndsplikt. AFS 1994:2 32-35 §§, ersätts av 2000:4 1 jan 2001.	
3. Varuinformationsblad (VIB) granskas a. Finns väl samlade, och tillgängliga för dem som arbetar i verksamheten? b. Med tillräcklig riskinformation? c. Aktuella? (högst 3 år gamla) d. VIB över produkter man inte använder längre utrensade?	Information ska lämnas på VIB i samband med överlåtelse av hälsofarlig kemisk produkt för yrkesmässig användning. VIB ska utformas i 16 punkter och även innehålla miljöinformation. KIFS 1998:8 4 kap. Företaget ska ha fått med VIB till de produkter som köps in, och säljer man själv kemiska produkter ska man lämna med VIB.	
4. Märkning.	Granska ev. märkning, om det bedöms befogat. Använd i så fall lista 4.	

<p>5. Förekommer förbjudna eller särskilt reglerade ämnen och produkter eller avvecklingsämnen, eller andra ämnen som särskilt bör observeras pga de risker de medför? T.ex. de som listas nedan.</p>	<p>Observera: Här nämns endast en del ämnen/produkter som det i samband med inspektion kan vara rimligt att kontrollera. Kontrollen kan göras i samband med granskning av förteckning över farliga ämnen och VIB, och genom förfrågan till företaget och när man går igenom förråd och lager. Det är <u>inte</u> en lista över allt som är reglerat, och givetvis inte över allt som kan bli föremål för utbyte. Det är <u>företagets</u> ansvar att aktivt arbeta med att identifiera ämnen och produkter för utbyte (produktvalsregeln). Därvid bör <u>bl.a.</u> den s.k. obs-listan användas av företaget. Obs-listan finns på KemIs hemsida www.kemi.se. (KemIs Begränsningslista finns också på hemsidan men är f.n., okt 2000, inte uppdaterad med hänsyn till nya regler)</p>	
<p>Ämne/produkt</p>	<p>Lagregler, och tips om kontroller.</p>	<p>Anteckningar - förekomst - kan det bli aktuellt att tillämpa produktvalsregeln? - innebär förekomsten av något ämne/produkt överträdelse av förbud el. annan reglering?</p>
<p><i>Kadmium</i> i NiCd-batterier i annat</p>	<p>F om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter (SFS 1998:944) och KIFS 1998:8 9 kap 1 - 5 §§ om undantag. F om batterier (SFS 1997:645). All förekomst av kadmium ska kontrolleras mot författningarna avseende lagligheten. Om tillåten användning påträffas är det viktigt att orientera om reglerna och uppmana till utbyte.</p>	
<p><i>Kvicksilver</i> i elektrisk utrustning i mätinstrument i andra produkter</p>	<p>F om förbud m.m. i vissa fall (SFS 1998:944) och KIFS 1998:8 9 kap 15 - 19 §§ och KemI AR 1992:3 om undantag. F om batterier (SFS 1997:645). All förekomst av kvicksilver ska kontrolleras mot författningarna avseende lagligheten. Om tillåten användning påträffas är det viktigt att orientera om reglerna och uppmana till utbyte. Det är önskvärt att alla kvicksilverkomponenter snarast byts ut. I de fall de av tekniskt/ekonomiska skäl får sitta kvar bör de tydligt märkas med att de innehåller kvicksilver och ska omhändertas som FA när komponenten byts ut eller skrotas.</p>	

<p><i>PCB</i> i elektrisk utrustning i andra produkter</p>	<p>F om PCB m.m. (SFS 1985:837) och F om bortskaffande av PCB m.m.(SFS 1998:122)</p> <p>All nyanvändning är förbjuden av PCB och PCT.</p> <p>Viss befintlig elektrisk utrustning med PCB får fortsätta att användas, under vissa villkor. Fr.o.m. 1995 förbjöds användningen av vissa transformatorer och kondensatorer med PCB.</p> <p>Den som innehar en utrustning som innehåller eller kan antas innehålla mer än 5 dm³ (5 liter) PCB-produkt ska anmäla detta till Naturvårdsverket. Ändringar i PCB-innehavet ska också anmälas.</p> <p>Fogmassor med PCB i byggnader bör snarast ersättas, eftersom de hela tiden läcker PCB till omgivningen. Krav på utbyte bör därför kunna ställas med stöd av miljöbalken, trots att befintliga PCB-fogmassor inte uttryckligen är förbjudna. Se Miljösamverkan särskilda handledning i delprojekt Uppföljning av PCB-Fria Fogar</p>	
--	---	--

<p><i>Klorerade lösningsmedel i avfettning/tvätt, i färg, lack, lim el.dyl.</i></p>	<p>F om förbud m.m. i vissa fall (SFS 1998:944) och Rådets Förordning (EG) nr 3093/94 av den 15 december 1994 om ämnen som bryter ned ozonskiktet kompletterad av F om ämnen som bryter ned ozonskiktet (SFS 1995:636)</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ I konsumentprodukter är Metylenklorid (=diklormetan, metandiklorid, metylendiklorid), Triklöretylen (=trikloreten, tri, trikloren) och Tetrakloretylen (=perkloretylen, tetrakloreten, etylentetraklorid, per) förbjudna. ■ Metylenklorid och Triklöretylen får inte saluhållas, överlåtas eller användas yrkesmässigt. Detta innebär förbud mot de tidigare i verkstadsindustri m.m. vanliga tritvättarna. KemI kan dock ge dispens från förbudet i enskilda fall. All användning utan dispens är således förbjuden. ■ För 1,1,1-trikloreten (=metylkloroform, metyltriklormetan, trikloreten) gäller förbud mot import, tillverkning och yrkesmässig användning . ■ Koltetraklorid (=perklormetan, tetraklormetan) är förbjudet för yrkesmässig användning. <p>All förekomst av dessa ämnen ska kontrolleras mot författningarna avseende lagligheten. Om tillåten användning påträffas är det viktigt att orientera om reglerna och uppmana till utbyte.</p>	
<p><i>Andra klororganiska ämnen</i></p>	<p>Förutom reglerna i KIFS 1998:8 10 kap. om förbud mot Klöreten (=vinylklorid) som drivgas och totalförbud för ett fåtal namngivna ämnen torde de flesta, utom de som ingår i övriga grupper i denna tabell, inte vara särskilt reglerade. All förekomst av klororganiska ämnen bör föranleda användaren att göra en riskbedömning och undersöka behovet av utbyte.</p>	

<p><i>Bekämpningsmedel</i></p>	<p>F om bekämpningsmedel (SFS 1998:947). Det skulle här föra för långt att ge en översikt av reglerna om bekämpningsmedel. Påträffas bekämpningsmedel kontrolleras att de är godkända för aktuellt ändamål, använd i första hand Bekämpningsmedelsregistret på KemIs hemsida www.kemi.se.</p> <p>Observera också bestämmelsen i MB 14 kap. 17 §: “Andra kemiska produkter eller biotekniska organismer än sådana som har godkänts får användas för bekämpning endast om det är uppenbart att användningen inte medför risker för människors hälsa eller miljön.”</p>	
<p><i>Flamskyddsmedel</i></p>	<p>Flamskyddsmedel är, fränsett förbud mot vissa ämnens användning i vissa textilvaror (KIFS 1998:8 10 kap. 4 §), i sig inte särskilt reglerade. Många flamskyddsmedel är problematiska ur miljösynpunkt, särskilt vissa lågbromerade. De kan finnas i bl.a. plaster, färger, textilier, elektronikprodukter och elektriska hushållsapparater. Information om flamskyddsmedel och mindre miljöfarliga alternativ finns i skriften <i>Flamskyddsmedel - brandskydd och miljöpåverkan</i> från Miljösamverkan Älvsborg 1997. Skriften har våren 2000 skickats ut till alla miljökontor i Västra Götaland och finns också på Miljösamverkan Västra Götalands hemsida: www.vgregion.se/miljo klicka på Miljösamverkan.</p>	

<p><i>CFC, HCFC och haloner</i></p>	<p>Rådets Förordning (EG) nr 3093/94 av den 15 december 1994 om ämnen som bryter ned ozonskiktet kompletterad av F om ämnen som bryter ned ozonskiktet (SFS 1995:636). I princip är all användning av CFC och haloner förbjuden. Viktigaste undantagen är</p> <ul style="list-style-type: none"> - CFC får finnas kvar som arbetsmedium i befintliga stationära kyl-, värme- och andra klimatanläggningar av typ enhetsaggregat med en köldmediemängd av 900 gram eller mindre: t.o.m. den 31 december 2004 - HCFC får användas som arbetsmedium i befintliga kyl-, värme- och andra klimatanläggningar tills vidare, men det inte är tillåtet att fylla på HCFC efter 31 dec 2001 <p>I övrigt refereras dessa regler inte här.</p>	
<p><i>Ämnen som medför risk för allvarliga kemikalieolyckor (Seveso II-direktivet)</i></p>	<p>Reglerna har nyligen (1999) ändrats genom att Sverige införlivat det s.k. Seveso II-direktivet. Reglerna finns i huvudsak i lagen om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (SFS 1999:381) med tillhörande förordning (SFS1999:382) och Räddningsverkets föreskrifter (SRVFS 1999:5), i MB med tillhörande förordningar samt i föreskrifter från Arbetarskyddsstyrelsen (AFS 1999:5). Information om reglerna finns i broschyren Nya regler om allvarliga kemikalieolyckor som kan läsas på NVs hemsida www.viron.se under Lagar och rättesnören.</p> <p>Lagen tillämpas på verksamheter där farliga ämnen förekommer i mängder som motsvarar eller överstiger de mängder som framgår av bilaga till förordningen. <i>Se bilaga 2 i denna handledning</i></p> <p>Verksamheter som omfattas ska vidta riskbegränsande åtgärder och bl.a. utarbeta handlingsprogram och anmäla verksamheten (i vissa fall tillståndsprövning enligt MB)</p>	

<p>forts. Seveso II</p>	<p>En av flera nyheter är att ämneslistan numera innehåller miljöfarliga ämnen.</p> <p>Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet, men viss tillsyn kan överlåtas till kommunen. Tillsynen ska samordnas med tillsyn enligt MB.</p> <p>Om man vid inspektion misstänker att företaget kan ha farliga ämnen i sådana mängder att de omfattas av Seveso II-reglerna bör man i första hand informera företaget om att reglerna finns och be att de kollar av bilagan i förordningen för att se om de omfattas och sedan redovisar resultatet. Därefter kan det bli aktuellt med en närmare tillsyn och kontroll av företagets skyldigheter och åtgärder.</p>	
<p><i>Särskilt farliga produkter (indelas i livsfarliga och mycket farliga kemiska produkter)</i></p> <p>Livsfarliga motsvarar faroklassen mycket giftiga. Mycket farliga motsvarar faroklasserna giftiga, cancerframkallande, mutagena eller reproduktionstoxiska samt starkt frätande produkter. Starkt frätande finns inte som egen faroklass, men starkt frätande är de produkter i faroklassen frätande som enligt KIFS 1994:12 ska märkas med riskfras starkt frätande</p>	<p>F om kemiska produkter och biotekniska organismer (SFS 1998:941, 2 §, 14-20 §§)</p> <p>Tillstånd krävs för import från icke EU-land av livsfarlig produkt. Tillstånd krävs för överlåtelse av särskilt farliga produkter. Särskilt farliga produkter får överlåtas endast till den som skall använda dem yrkesmässigt eller som har tillstånd för annan hantering Krav på journalföring (anteckningsskyldighet).</p> <p>Preciseringar och undantag finns i KemIs föreskrifter om kemiska produkter och biotekniska organismer (KIFS 1998:8 8 kap.)</p> <p>Här kontrolleras om man har erforderliga tillstånd från Länsstyrelsen om man importerar livsfarlig eller överlåter livsfarlig eller mycket farlig kemisk produkt, samt att man vid överlåtelse sköter journalföringen. Meddela YI om hanteringen förefaller riskabel för de anställda.</p>	

<p><i>Ämnen som inte får finnas i konsumentprodukter</i></p>	<p>KIFS 1998:8 10 kap 15 § innebär förbud för vissa ämnen i kemiska produkter som släpps ut på marknaden för att säljas till allmänheten.</p> <p>Förpackningar till produkter för yrkesmässig användning som innehåller dessa ämnen ska, utöver övrig obligatorisk märkning, vara märkta med "Endast för yrkesmässigt bruk".</p> <p>De ämnen som avses är märkta med ε (epsilon) i Klassificeringslistan och kan lätt sökas fram i denna på www.kemi.se. (i en del fall gäller begränsningen bara vissa halter av ämnen i produkter, det framgår i så fall av anmärkningarna i listan)</p> <p>Om företaget tillverkar eller importerar produkter avsedda för allmänheten är det särskilt viktigt att tillse att företaget kontrollerar sina produkter med avseende på denna regel.</p>	
<p>Nedan ges upplysningar om vad som snarare är några produktgrupper än enskilda ämnen/ämnesgrupper. De exempel som tagits med här är några produktgrupper som är relativt vanliga i flera olika slags verksamheter. Det handlar här främst om att initiera ett aktivt tillämpande av produktvalsregeln för att söka mindre riskabla alternativ, undersöka om ämnen som ingår i obs-listan ingår i produkterna etc. Det är verksamhetsutövaren som ska utföra detta arbete (med hjälp av sina leverantörer).</p>		
<p><i>Andra organiska lösningsmedel än klorerade</i></p>	<p>Flera olika lösningsmedel, som kan förekomma t.ex. i färger, för rengöring av utrustning, avfettning och i olika processer, finns på Kemikalieinspektionens obs-lista.</p>	
<p><i>Tvätt- och rengöringsmedel</i></p>	<p>Några regler finns i KIFS 1998:8 11 kap. men är i praktiken inte av större intresse då alla medel torde klara dessa krav. Kontrollen kan i stället inriktas på om man försökt välja mer miljöanpassade produkter. Detta är ett produktområde där positivt miljömärkta alternativ i stor utsträckning slagit igenom och det bör vara lätt att hitta bra alternativ. Ett bra hjälpmedel för yrkesmässiga användare är boken Bra Kemval för tvätt och rengöring. ver 2. 1998 som kan beställas genom Miljöförvaltningen Göteborg tel 031-61 26 10.</p>	

<p><i>Färg och lack</i></p>	<p>Viktigast att kontrollera är om man försökt ersätta färg och lack med hög lösningsmedelshalt med sådana som medför mindre lösningsmedelsutsläpp. Men också olika tillsatser så som biocider, tensider, sickativ (torkmedel), stabilisatorer och mjukgörare kan behöva uppmärksammas.</p> <p>KIFS 1998:8 10 kap 13 § förbud mot vissa blyföreningar i färger. Detta förbud fångar inte in alla blyföreningar som kan förekomma i färger. Men eftersom bly är ett avvecklingsämne bör all blyförekomst i färger uppmärksammas. Också andra tungmetaller bör uppmärksammas, <i>bl.a.</i> kromföreningar.</p> <p>Orientering om lacker och miljöfrågor ges i NVs branschfakta Verkstadsindustri - lackering av metall, april 1997.</p>	
<p><i>Smörjmedel och hydrauloljor</i></p>	<p>Några regler som specifikt rör dessa produkter torde inte finnas. Genom projektet Ren Smörja har miljökrav formulerats för hydrauloljor och smörjfetter. För hydrauloljor har med detta som grund en Svensk Standard fastställts (SS 15 54 34). SP tillhandahåller på sin hemsida (www.sp.se/km/sv/tekn_tj/kmo/hydraul.htm) en förteckning över de hydraulvätskor som klarar standarden. På Göteborgsregionens Kommunalförbunds hemsida (www.gbgreg.kommunalforbund.se/regionalplanering/miljo/miljofett.html) finns förteckning över smörjfetter som klarar projektets hälso/miljökrav. I KemIs rapport 8/92, Rena smörjan, finns information också om många andra slags smörjmedel som kan förekomma i verkstadsindustri.</p>	